

Aleksander Wat, *Secolul meu. Confesiunile unui intelectual european – convorbiri cu Czeslaw Milosz*, București, Editura Humanitas, 2014, 699 p.

O carte de confesiuni într-o formulă aparte: ciclul narativ nu curge în chip obișnuit, în albia trasată de arhetipul genului așa cum l-a fixat Augustin, în urmă cu două mii de ani. Formula de față a confesiunilor lui Aleksander Wat este interviul, dialogul, discuția între doi participanți, doi poeți de geniu ai culturii poloneze. Într-o istorie a genului, formula este, deopotrivă, insolită, plină de farmec și cu interes remarcabil din moment ce monolitul confesiunii este spart și înlocuit cu intervenția celui alt motivată de varii interese și curiozități.

Inițiativa lui Czeslaw Milosz a venit, pare-se, în întâmpinarea unei înclinații reprimată a lui Aleksander Wat. Disponibilitatea acestuia spre amintire, confesiune, i-a furnizat, mai ales în ultima parte a vieții, materia primă a metabolismului intelectual.

Convorbirile au fost purtate la Paris cu puțin înainte de a muri (1967). Înregistrarea pe bandă de magnetofon a fost prelucrată parțial de Wat, capitolele XXIII, XXIV și XXV (cele mai reușite literar). În rest, capitolele ulterioare, corectate și revizuite de Wat, poartă marca frustă a adevărului trăit sensibil.

Socotită „o capodoperă a genului autobiografic” (Paul Auster), așezată „alături de mărturisirile unor Panait Istrati, Arthur Koestler, Aleksandr Soljenitin, Varlam Șalamov, Margarete Buber-Neumann, Whittaker Chambers și Ignazio Silone” (Vladimir Tismăneanu), „Secolul meu” trezește în cititorul român un sentiment de adâncă frustrare: prea puțin sunt lucrările de gen ale culturii române care să-i stea alături.

„Secolul meu”, adică istoria, ceea ce se află dincolo de mine în sentimentul de apartenență la propriu eu. Paradoxul este evident: dacă logica ar opera în materia strictă a confesiunii, adevărul acesteia ar fi de neînțeles. Cum poate fi secolul, în varianta largă a istoriei să fie al meu și să-mi aparțină? Sau, în varietatea lexicală a aceleiași idei: cum poate fi exterioritatea, în formula heracliteană a devenirii, să aparțină?

Două sunt, în genere, posibilitățile de răspuns: 1) înregistrarea ca atare a fluxului de evenimente, întâmplări, situații și 2) cu formula lui Sartre: ce facem cu ce face istoria din noi.

Mai întâi, cadrul confesiunilor: istoria, în curgerea ei pe versantul de nord al Europei, cu Polonia în centru, apoi, biografia și intercalarea acesteia în istorie.

Atmosfera intelectuală din Polonia anilor '30, tensiunile, dinamica evenimentelor, marile decizii istorice și impactul asupra culturii, orientările ideologice, înfruntările de idei și angajamentele politice ale intelectualității, precipitarea generală a vieții și subordonarea ei marilor actori, războiul, înfrângerea Germaniei și impunerea Uniunii Sovietice reprezintă cadrul general al vieții lui Wat. Apoi, situația eului său, felul dificil în care existențele individuale au făcut față tuturor acestora. Practic, întreg conținutul cărții este explicarea de sine a lui Wat: ce a făcut și de ce. Nu există justificări, lămuriri morale sau disculpări, totul este făcut cu distanțare, la rece, intelectual. Sinceritatea autorului este convingătoare, evreu fiind, maniera de raportare la etnicia evrei, critică și, deopotrivă, plină de înțelegere, neiertătoare când era cazul, nu diferă de cealaltă, față de rest: polonezi, ruși sau germani.

Și unora și altora le recunoaște mizeria, umilința, lașitatea și, când era cazul, demnitatea, curajul, omenia.

Cartea își poartă cititorul prin Varsovia și Cracovia anilor '30, prin Lvov, apoi prin Rusia sovietică, prin diferitele închisori ale acesteia – de fapt, cea mai mare parte a confesiunii o reprezintă perioada de detenție! – în Moscova: Lubianka, Lefortovo, Butârki, apoi în adâncul Uniunii Sovietice, până în străfundurile Asiei. Dacă materia primă nu ar fi biografia reală a autorului, impresia ar fi că avem de-a face cu un roman de aventuri.

O remarcă a autorului îi plasează intensitatea suferințelor în raport cu altele: „Acei prieteni ai mei știau totul” – este vorba despre anii 1939–1940, n. m. I.M. – „despre lagăre și închisori, lucruri de o sută de ori mai rele decât cele prin care trecusem eu” (p. 580). Iar ceea ce se știa, se știa din surse orale, mărturii, zvonuri: Soljenițin era departe (în anii 1939–1940 nici măcar nu era în lagăr!), iar Șalamov era la mijlocul detenției, în minele de aur ale Kolâmei.

Un stimul cultural pentru cercetarea de sine a culturii române: ce ar putea să-i stea alături? Probabil, cartea de amintiri a lui Belu Silber, „Monarhia de drept dialectic”, mult mai părtinitoare și înclinată spre confecționarea unui portret de sine convenabil al autorului. Sau „Luntrea lui Caron”, a lui Lucian Blaga? „Rugați-vă pentru fratele Alexandru”, a lui Constantin Noica?

Traducerea de excepție a lui Constantin Geambașu, după mărturisirea acestuia, a fost „o provocare”. Fie și numai pentru cele 700 de pagini, cartea își provoacă, mai întâi cititorul. Cultura poloneză descrisă în detalii, istoria acesteia, amănunte pe care puțini le cunosc, efortul de apropiere și adaptare la un spațiu intelectual puțin cunoscut dau dreptate traducătorului.

Ion Militaru

Alain de Botton, *O săptămână în aeroport*, București, Editura Vellant, 2017, f.p.

Apărută în limba română în 2017, la editura Vellant, o editură care s-a specializat în Alain de Botton, *O săptămână în aeroport* este o lucrare binevenită. Prima particularitate izbitoare: nu are paginație. Greșeală tipografică sau inserție stilistică a autorului sau a celui care a comandat cartea, indiferent ce și a cui, se face imediat remarcată: nu oricând, sau poate niciodată, o astfel de situație nu este întâlnită.

Inițiator al unei *School of Life*, adică al unei orientări practice a filosofiei născută din insatisfacție față de filosofia tradițională dar și față de cea academică din prezent și din încredințarea și convingerea că filosofia mai deține resurse de reciclare și acomodare la istorie astfel încât cuvântul ei să nu înceteze a trezi interes și curiozitate, Alain de Botton este consecvent și nu se dezmente. *O săptămână în aeroport* este o mostră despre cum filosofia poate interesa, dincolo de scolastica exercitiului, care o împinge în captivitatea fatală a unui cerc de inițiați care o cultivă sărăcăcios și îngust condemnând-o fatalmente, la anonim și risc axiologic.

Pentru un astfel de spirit cu raportare sceptică la tradiție și filosofie academică era previzibil să se ajungă aici, la o „filosofie pentru viață”. Nu la o filosofie care să se situeze în vecinătatea formulei blamate, de tristă amintire: filosofie care schimbă lucrurile, participă la istorie și, în varianta finală, o răstoarnă („filosofii nu au făcut decât să interpreteze lumea, important este, însă, a o schimba!” – teza 11 despre Feuerbach – Karl Marx –

Teze despre Feuerbach), ci la o filosofie care să aparțină vieții ca și când face parte din ea. Reușita unui astfel de exercițiu este dovada apărută la finele unei astfel de întreprinderi, consimțământul cititorului: filosofia chiar aparține vieții făcând parte din ea. Cel puțin asta este miza tuturor lucrărilor lui Alain de Botton, iar acordul și consimțământul nostru, al cititorilor, este neîndoielnic.

Consolările filosofiei, de exemplu, cea dintâi carte – și cea mai ancorată în exercițiul scolastic al acesteia! – mai nimerit să se fi numit *consolările filosofilor* pentru că filosofii sunt cei chestionați aici în marginea diferitelor necazuri întâlnite de-a lungul vieții de către fiecare dintre noi. Pentru lipsa banilor este chestionat Schopenhauer, pentru dragoste Kierkegaard, pentru tristețe și credință, Pascal, pentru cunoaștere – Kant, ș.a.m.d. Nu este sentiment sau afect care să nu-și găsească în filosofie soluția de rezolvare sau mângâiere.

Celelalte: *Arta de a călători*, te învață cum să o faci ferit de riscurile turismului de masă sau smulgându-i acestuia laturile convenabile și plăcute. O carte care face din călător – filosof, om de cultură, fără să-l lipsească de deliciale comode ale actului în sine; *Arhitectura fericirii* este o carte care te învață cum să fii fericit în mediul ambiental în care se întâmplă să se te afli; te învață, mai presus de toate, cum să te bucuri de arhitectura prezentă în ambient chiar dacă nu îți dă mâna să ți-o procuri sau soarta să te așeze în mijlocul ei; *Cum îți poate schimba Proust viața* se adresează scepticilor încredințați că nicicum, sau curioșilor optimiști să afle cum se poate; *Religia pentru ateii*, ceva mai scandaloasă pentru firile bigote sau pioase, utilă însă restului: fericirea este posibilă și dincolo de religie, atunci când, păstrându-se energia de fericire, viața se organizează tautologic, fără nimic divin, divinul fiind ea însăși; *Despre farmecul lucrurilor plictisitoare* aproape nu mai face să vorbim: și ele dețin un cod care le pot face interesante, fermecătoare... Ori cum viața se compune în marea ei parte din astfel de lucruri, este mântuită. Nu ne mai plângem de banalitatea ei – nu există așa ceva, iar plictisul – ce înseamnă!?

O săptămână în aeroport, în fine, am ajuns la ea. O carte scrisă la cerere, ciudat... Merită credit o astfel de carte supusă comenzii și nu libertății autorului? Aici este o discuție, o amănăm însă pe altădată...

Născută dintr-o contingență fericită, am spune, din moment ce s-a ajuns la o carte de filosofie pe o astfel de temă. Inițial, cu sau fără pregătire de specialitate, oricine întreabă: aeroport și filosofie – cum se leagă? Nu este cumva ilustrare excelentă pentru triviala vorbă românească *baba și...*? Se poate face filosofie în aeroport sau poate fi aeroportul subiect pentru aceasta?

Ce este în esență aeroportul? Locul din care se vine și se pleacă. Ce poate fi mai filosofic decât așa ceva? Întreaga filosofie greacă, medievală și modernă intră în universul acestui loc. Ce sunt avioanele? Cele mai filosofice, metafizice mașini: leagă aici cu acolo, aproapele cu departele ș.a.m.d.

Cartea, scrisă, așadar, printr-o împrejurare contingentă – oferta făcută autorului de către grupul managerial al aeroportului londonez Heathrow de a scrie despre aeroport o carte altfel, în afara rașunilor economice de reclamă, publicitate sau istorie. O prezentare gratuită, care să surprindă prin altceva, iar acest altceva să provină din talentul celui ce ar face-o. Pentru a se familiariza cu astfel de cerere, autorului i se pune la dispoziție o săptămână în aeroport, condiția este de a nu-l părăsi, de a observa funcționarea lui în toate mecanismele.

O săptămână în aeroport este răspunsul frumos al acestei cereri de nerefuzat.

Michel Kubler, *Mic îndreptar de credință*, București, Editura Humanitas, 2014, 145 p.

Michel Kubler, doctor în teologie al Universității Catolice din Lyon, redactor-șef (fost) pe probleme religioase al cotidianului *La Croix*, rector al parohiei catolice francophone « Sacré-Cœur » din București, conferențiar la Facultatea de Teologie Romano-Catolică din București, înregistrează, pentru 2014, *Mic îndreptar de credință*, volum apărut la Editura Humanitas, în contul conferințelor universitare ținute la Facultatea de Teologie Romano-Catolică și al predicilor de la parohia Sacré-Cœur din București.

Miza cărții este simplă: „în timpul anului pastoral 2012–2013, am înființat, printre altele, un grup de formare la credință – o cateheză pentru adulți care să ajute la redescoperirea dumului credinței și astfel să-i facă pe mulți să regăsească bucuria și entuziasmul reînnoit al întâlnirii cu Hristos” (pp. 10–11). Așadar nu o carte izvorâtă din rațiuni de misionariat și propagandă, ci de întărire și consolidare a credinței, „fiindcă aici nu se pune problema de a convinge pe cineva de superioritatea unei confesiuni față de alta. Miza este, mai degrabă ca, revigorându-ne și unii, și alții credința și împărțind unii cu alții ceea ce vom fi descoperit astfel, să ne regăsim cu toții creștini mai buni, unii mulțumită celorlalți... și mulțumită lui Dumnezeu!” (p.8).

Cum poate fi atins un astfel de scop? Prin ce metode și mijloace? De unde se poate porni și unde se poate încheia un astfel de exercițiu?

Dacă se poate conferi un conținut minimal ideii de *revigoare a credinței* drept ceea ce i-a conferit vigoare în momentul inaugural, atunci rememorarea acestei vigori și aducerea ei la zi este răspunsul. Se poate admite că o trecere în revistă a doctrinei creștine este suficientă unei astfel de mize. Este însă suficientă o simplă „recapitulare a credinței noastre?” (p. 21).

Nu, nu este suficientă o astfel de recapitulare. De-a lungul întregii cărți Michel Kubler nu încetează să afirme acest lucru: simpla recapitulare a conținutului revelației nu este suficientă. Miza de aici, valabilă **urbi et orbi**, rămâne identică: adaptarea acestui conținut fără ca asta să însemne alterare, modificare sau punere la îndoială. „Una este tezaurul însuși al credinței”, și anume adevărurile conținute în învățătura noastră veritabilă, și alta felul în care sunt propuse. Pe scurt, este vorba „despre necesara adaptare a formulării de credință la exigențele epocii” (p.32). Cum poți adapta însă ceea ce este neschimbat, unul și același conținut de credință, la ceea ce este schimbat?

Dacă pentru primul termen al ecuației: *învățătura veritabilă*, nu sunt probleme, trimiterea fiind clară: către conținutul efectiv al revelației, celălalt termen, cel spre care trimite „exigențele epocii și felul în care sunt propuse adevărurile conținute în învățătura veritabilă” nu are un conținut inteligibil pe măsură. Ce înseamnă exigențe ale epocii și cum de ele diferă de cele care, odinioară, asigurau credința și răspândirea cuvântului divin? Ce înseamnă „felul în care să fie propuse”? Ce se află la baza diferenței?

De diferență ține, de exemplu, faptul că în istorie (un cuvânt pe care autorul nu-l rosteste, însă este evident, că strict în baza lui vorbește despre diferență!), de atunci încoace, „s-a propagat vidul” (p. 34) astfel încât o aplecare asupra ei este echivalentul „unui pelerinaj în pustiriile lumii contemporane în care trebuie să luăm cu noi numai ce este esențial”(p. 34).

Ce este însă esențial? Simplu: „tezaurul însuși al credinței”. Un astfel de tezaur este însă închis în Biblie. *A lua cu noi un astfel de tezaur ar însemna simplu, a citi/reciti și înțelege Biblia.*

Ceea ce oferă Michel Kubler sunt mostre de citire/recitare, oferte tematice și ilustrații ale înțelegerii. *Decalogul* – cum poate fi înțeles? Cum poate fi menținut ca bază a comportamentului moral, astăzi, într-o lume predispusă, mai degrabă, la eliberare de orice fel de normă, nu numai morală? Printr-o nouă punere la dispoziție a poruncilor, de exemplu, suntem încredințați (un capitol din carte se ocupă cu așa ceva: partea a treia – „Credința pusă în faptă: viața creștină” pp. 89–111). Sau, partea a doua: „Credință celebrată: liturghie și sacramente” – cum organizează liturghia raportul și echilibrul dintre păstrarea învățaturii și viața la zi a credincioșilor? Se pierde ceva din adevăr atunci când se adaptează și se conformează vieții creștine? Ș.a.m.d.

De departe, tema cea mai convingătoare, fără a i se acorda un capitol special, este trupul. Blamat, de-a lungul întregului timp, blestemat **urbi et orbi**, sediu al păcatului, cu o carieră negativă de excepție, încât pare cu neputință a mai rosti ceva în privința sa, care să nu repete, condamne, refuze... Și totuși, reabilitarea lui poate fi făcută. Subtilă și adevărată corecție: „În creștinism ce este mai spiritual nu numai că trece prin ceea ce este mai trupesc, ci se petrece tocmai în sânul a ceea ce este mai trupesc. Trupul nostru este astfel cu adevărat calea lui Dumnezeu, și aceasta în ambele sensuri: este calea pe care o ia Dumnezeu ca să vină la noi și calea prin care noi trecem ca să mergem la el” (p. 75) Cu argumente din „Noul Testament: trupul desemnează ființa omenească în condiția ei istorică și nobilă de persoană. În acest sens proclamă Ioan: Cuvântul s-a făcut trup. Și din acest motiv putem vorbi de o înviere a trupului pe urma învierii lui Hristos” (p. 53).

Nu este decât de dorit ca, în vecinătatea parohiei de la Sacré- Cœur, din București, să putem asculta predici similare, revigorând ortodoxia, ordonate și materializate în alte, asemănătoare *Mici îndreptare de credință ortodoxă*, încât, întăriți în credință, să putem exclama: „A fi creștin nu e deloc trist!”

Ion Militaru

Pamfil Bilțiu, Maria Bilțiu, *Biserici din lemn din Țara Lăpușului*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2017, 279 p.

Cercetătorii Pamfil Bilțiu și Maria Bilțiu ne-au obișnuit cu lucrări de etnologie de înaltă calitate, impresionându-și cititorii prin forța investigației detaliilor și prin iscusința de a se ridica prin formulări ample la teorii elaborate cu har.

Lucrarea pe care o propunem de data aceasta, *Bisericile de lemn din Țara Lăpușului*, are o structură ce răspunde cerințelor de cercetare. Lucrarea începe cu un lămuritor *Cuvânt-înainte*, în care se explică în primul rând cadrul de referință, situația actuală a studiilor în zonă, lucrări premergătoare, precum și aspectele slab studiate. Astfel, se menționează anumite lucrări premergătoare, precum *Biserici de lemn în Țara Lăpușului* semnată de Dana Tarnavsch-Schuster, *Biserici de lemn din Țara Lăpușului și din Țara Chioarului*, de Bogdan Tarnavchi, *Biserici de lemn din Maramureș*, de Grigore Man (p. 5).

În *Introducere*, autorii își propun să familiarizeze cititorii cu *Zona etnografică Lăpuș*, accentuând existența unor *Trăsături caracteristice ale bisericilor de lemn din Țara Lăpușului* și măiestria unor *Zugravi și meșteri constructori ai bisericilor din Țara Lăpușului*.

Zona etnografică Lăpuș „este situată în spațiul nord-vestic al Transilvaniei, în sudul județului Maramureș. Este așezată într-o depresiune intramontană, orientată înspre miază-zi,

care se sprijină, la nord, pe munții vulcanici ai Țibleșului, ai Lăpușului și Gutâiului și se deschide la sud, peste podișul Boiului și Culmea Breaza, spre Valea Someșului” (p. 7). Principalele ocupații în zonă au fost lucrul la pădure, vânătoarea, pescuitul, albinăritul, mineritul, prelucrarea artistică a lemnului, cojocăritul, ceramica.

Referitor la etimologia termenului Lăpuș, s-au formulat numeroase variante, „cea mai plauzibilă este aceea că ar proveni de la lat. *lapis, lapidis* (piatră, stâncă)” (p. 7).

În paragraful *Trăsături caracteristice ale bisericilor de lemn din Țara Lăpușului*, se menționează că „nu putem omite o trăsătură a locuitorilor zonei care au manifestat întotdeauna un simț al frumosului, un gust artistic aparte, care ne este exprimat de modul în care locuitorii și-au înfrumusețat casa și gospodăria cu obiecte lucrute cu măiestrie, făurite de meșteri înzestrați cu har artistic (p. 13). Este descrisă apoi arhitectura și unele detalii ce înscriu bisericile de lemn în marea familie a bisericilor transilvane: „Bisericile din Lăpuș sunt construite pe același plan simplu, alcătuit din trei încăperi dispuse în lungime: pronaos, naos și absida la est. Elemente variabile sunt doar forma absidei, forma șilocol pridvorului și portalul de la intrarea în biserică, ce poate fi plasat fie pe latura vestică, fie pe cea sudică (p. 14). Caracteristic zonei este „tipul de turn înalt cu galerie, cu arcade și coif-fleșă, flancat de patru turnulețe (p. 14).

Secțiunea *Zugravi și meșteri constructori ai bisericilor din Țara Lăpușului* menționează principalii actați ai artei ce caracterizează bisericile de lemn, aceștia sunt: Radu Munteanu care semnează și Radu Zugravul sau Radu Munteanu din Ungureni; Mihail Palcovici; Nicolae Man; Petre Diacul din Preluca ce semna Petre din Preluca, Zugrav Petre din Preluca, Perte Diul Di(ac)ul. Aceștia sunt principalii zugravi ai bisericilor din Țara Lăpușului, pe lângă aceștia, mai sunt cunoscuți și Partenie Buda, ucenic al lui Radu Munteanu, Chindiș Ion din Ungureni, Opriș Georgie din Baia Sprie, Criste Ioan zugravul naiv, Teodor Tecariu și Dionisie Iuga, Popa Ion zugrav, Adrian Negrea, Gheorghe și Sorin Rogoz din Dumbrăvița. În privința meșterilor constructori există puține detalii, există o semnătură „Bot Griga (probabil Grigore) meșter (p. 23). Lui i se adaugă Petruț Ioan și Petruț Grigore din Măgoaja, meșterii bisericii Sfântul Nicolae din Costeni și meșterii Gavrilă Hotico Herenta cel Tânăr din Ieud și Toader Bârsan din Bârsana (p. 23).

Sunt prezentate, apoi, în ordine alfabetică, satele din Țara Lăpușului care au biserică din lemn, de exemplu: în Boiereni – Târgu Lăpuș există: Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavrilă”, Biserica de lemn „Sfântul Nicolae” și Complexul Mănăstiresc Rohița. Enumerarea continuă cu: sat Costeni, Comuna Cupșeni; Cuășeni; Dobricul Lăpușului, Dăghic – Comuna Coroieni; Dumbravă (Târgul Lăpuș); Fânânele (Târgu Lăpuș), Înău (Târgu Lăpuș); Larga, Comuna Suci de Sus; Lăpușul Românesc; Libottin, Comuna Cupșeni; Peteritea, Comuna Vima Mică; Poiana Botizii, Comuna Băiuț; Răzoare (Târgu Lăpuș); Rogoz; Stoiceni (Târgu Lăpuș), Ungureni, Comuna Cupșeni; Vălenii Lăpușului, Comuna Coroieni; Vima Mică.

Apoi, se studiază bisericile de lemn prezente în sat, se localizează în sat, se face o atestare documentară a bisericii propriu-zise, după care se subliniază detaliile tehnice ale construcției în sine, atât în ceea ce privește detaliile interiorului – fresc pictată, existența pronaosului, naosului și altarului. Bisericile de lemn din Țara Lăpușului sunt studiate detaliat, atât pictura de interior, precum și ornamentica exterioară. De asemenea, este realizat și un inventar al patrimoniului material al fiecărei biserici, cuprinzând icoane împărătești, icoane de altar, cruci de lemn pictate pe două fețe, candelabre de metal, sfeșnice cu suprot decorat etc. La fiecare biserică din lemn studiată, se reda după concluzii, bibliografia utilizată.

Trebuie să subliniem calitatea excepțională a fotografiilor bisericilor de lemn din Țara Lăpușului, fapt care face lucrarea mai inteligibilă și în ceea ce privește patrimoniul

bisericilor. Autorii fotografiilor sunt: Radu Florin Pop, Ilie Tudorel, Pamfil Bilțiu, Florin Razmos.

Gabriela Boangiu

Ștefan Petică, *Proză*, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2017

Dintr-o ambițioasă și necesară *integrală* Ștefan Petică, în cinci volume, inițiată și diriguată de doamna Nicoleta Presură Călina, conferențiar la Universitatea din Craiova, nepoată a scriitorului gălățean, după volumul de poezii din ianuarie 2017, a apărut, iată, la finele lui 2017, la Editura Muzeul Literaturii Române din București, și al doilea volum, de proză, cuprinzând crochiuri lirice, evocări, poeme în proză, fragmente, traduceri, multe din ele aduse pentru prima dată la lumină, grație cercetărilor minuțioase ale editoarei în publicațiile vremii și la fondul de manuscrise al Academiei Române. După edițiile întocmite de Nicolae Davidescu, în 1938, și Eufrosina Molcuț, în anii '70, cartea de față întregește și fortifică imaginea unui reprezentant de primă mărime, alături de afinul său, Bacovia, al primului val modernist românesc, pe nedrept marginalizat (dacă nu chiar uitat) pînă mai deunăzi de istoria noastră literară.

Ea debutează cu o secvență de „crochiuri” de implicare afectivă ce vin evident în prelungirea activității de gazetar socialist militant și, în general, de orientare umanitară, majoritatea publicate în „Lumea nouă” și „România Jună”, cu *flash-uri* luminînd pentru o clipă figuri de anonimi, marginali ai peștriței lumi bucureștene: sărmani cerșetori (*Un invins*), bătrâni bolnavi și săraci (*La colțul străzii*), salahori dogorâți de soare (*Spre larg*), copii fără căpătâi (*Scene de noapte*), zdrențăroși așteptând ceasul consultațiilor gratuite (*La spital*), tuberculoși agățați de o ultimă fărâmă de viață (*În cimitirul săracilor*), palizi efebi dezmoșteniți ai sorții (*Înrătăcire*), bătrâni comedianți ambulantei (*Istrionul*). Galeriei de portrete citadine i se adaugă cel al unor muncitori de pământ, „porniți din cine ce cătun sărăcăcios” să găsească în lumea largă „un colțșor și pentru dâșii” (*Pribege*). Arar apar, la fel de fugar, și favorizați ai societății bucureștene, cel mai adesea ca element de contrast, precum în această schiță cu titlu semnificativ, *Iad și rai*: „Femei elegant îmbrăcate, domni care nu cunosc munca și copii care nu știu ce-i nevoia petreceau în ticnă. Era un tablou de fericire casnică, liniștită, care face să viseze amarnic pe toți care sunt osândiți să pribegească vecinic singuri, o viață de pribegie stingheră”.

Poetul însuși ni se dezvăluie în ipostaza de „proletar intelectual” (*În zorii zilei*) ori de boem visător (*Idilele din mansarde*). De o mare valoare documentară este evocarea (una din puținele mărturii directe din epocă) intitulată *O seară la Macedonski*, cu o splendidă reconstituire de atmosferă cenaclistă a sfârșitului de secol XIX și cu imaginea maestrului cântăreț al *Nopților* împărtășindu-și din experiența literară sau citind, spre admirația asistentei, din *Faust*-ul lui Goethe.

Piesa de rezistență a volumului în discuție o reprezintă capitolul *Poemelor în proză*, construit în alt registru și cu altă rezonanță. Aerul ușor confesiv se păstrează și aici, dar accentele apăsător retorice, specifice exercițiului jurnalistic, rămân mult în urmă. Orizontul se lărgeste, cuprinzând, pe lângă priveliști păduratice sau campestre autohtone, cu „umbra dulce și răcoroasă a teilor în floare”, peisaje și personaje exotice: Spania, țara „superbilor Cid și Don Quijote”, Italia, cu „lungi șiruri de negri chiparoși” și „grădini aurite de portocalii”, stepa atât de dragă poetului, stepa caucaziană din patria lui Taras Bulba, peste

care plutește „divinul suflet al lui Gogol”, Grecia cu „armonia mărilor din sud, îmbătate de lumină și culoare”... Livrescul neostentativ apare frecvent însoțit de un discret acompaniament sentimental, cum în capodopera ciclului intitulată *Tecuciul depărtat*, cu un oraș himeric, abia deslușit prin „cețurile alburii” ale toamnei, „ca-ntr-o gravură germană medievală” prăfuită de vreme.

Din atâtea pasaje reușite, toate meritând atenția sporită a cititorului, desprindem acest melancolic poem al Bibliotecii, simbol al regăsirii uitaților ani ai tinereții: „Parc-ar fi o bibliotecă veche care a stat închisă multă vreme și pe care stăpânul întors dintr-o lungă călătorie o deschide din nou. Totul e în starea în care-a fost lăsat. Cărțile păstrează aceleași șiruri în care fuseseră orânduite în trecut, hârtiile dorm îngălbenite în vrafuri de unde nimeni nu le-a mișcat din loc și chiar nimicurile, scumpele nimicuri uitate, răsar neschimbate din rafturile de jos ca niște ochi care se deschid după o noapte care amenință să nu se mai sfârșească și care privesc întrebători pe cel ce-i scoate din întunericul cu care se deprinseseră atât de mult. Numai un parfum, parfum straniu, parfum de lucruri moarte, pare că se plânge duios de lunga sa robie”. Aici și în alte piese ale ciclului, un proces incipient de epurare a realului în favoarea unei „poetici a evanescenței și a conturului”, analizat într-un excelent studiu recent de Iona Duță din aceeași echipă craioveană (iarăși Craiova!), deschide o poartă către impecabilul volum de versuri din 1902, *Fecioara în alb*, fără discuție actul de naștere al autenticului simbolism poetic românesc.

Dar evenimentul surpriză de o incontestabilă valoare istorico-literară prilejuit de acest nou volum de proză este descoperirea de către editoare a unor traduceri necunoscute de editorii anteriori (Davidescu și Molcuț), aparținând foarte tânărului Ștefan Petică, din scriitorul american Edgar Allan Poe, cuprinse în două cărți apărute la Institutul de Editură „Ralian și Ignat Samitca” din Craiova, *Nușele extraordinare*, 1896, *Scrisoarea furată și alte povestiri extraordinare*, 1897. Iată, așadar, inaugurată o nouă pistă de cercetare pentru angliștii români.

Primele volume din ediția completă a scrierilor lui Ștefan Petică, care adună, pentru început, creația literară a acestuia, semnifică un evident și salutar demers reparator, aducând în atenția cititorilor de azi un valoros scriitor. Li se adaugă, prin grija aceleiași neobosite doamne Călina și cu sprijinul de toată lauda al Facultății de Litere craiovene, două masive volume antologând texte critice ale unui îmbucurător număr de autori contemporani, scriitori, critici literari, profesori universitari, academicieni, din care lipsesc, spre marea noastră nedumerire, tocmai reprezentanți ai Universității din Galați, aflată, se vede, la prea mare distanță de Bucești, satul de baștină al poetului nostru: *Ștefan Petică. La 110 ani după...*, Editura Aius, Craiova, 2014, și *Ștefan Petică – 140. Restituiri*, Editura Universitaria, Craiova, 2017. Sunt două substanțiale crestomații critice, cu puncte de vedere mai vechi și mai noi, fără de care va fi imposibilă în viitor o exegeză pertinentă a vieții și operei poetului moldovean.

Doru Scărlătescu